

הלל וחכמים – מחלוקת כורך שסופה להתקיים

שמה הקישו חכמים:

מה וא"ו האמור למטה: או-או קאמר
אף וא"ו האמור למעלה: או-או קאמר

2. א"כ יחיד ורבים הלכה כרבים! ומדוע נעשה כהלל, שהוא יחיד?
3. ואם כבר עושים כדעת הלל – כבר יצאנו ידי"ח של כזית "מצה" וכזית "מרור" בכריכה! ומדוע עלינו לאכול לפני הכורך "מצה" בפ"ע ו"מרור" בפ"ע?
4. והפלא הכי גדול: עיינו בגמ' פסחים קטו, א.

הכי אמר הלל משמיה דגמרא לא ניכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול בזמן הזה//

הרי שהלל מתנגד לאכילת "כורך"!!!

ומה נשתנה דין ה"כורך" בזמן הזה?

בזמן שביהמ"ק היה קיים		
נפרדים	כרוכים	
לא יצא	חובה	הלל
שנאמר: על מצות ו-מרורים	כך מצוותו	הנימוק
יצא	יצא	חכמים
דורשין מפ"ר: צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו	מצוות התורה אינן מבטלות זו את זו	הנימוק

לפי הגהתו יש להחליף לפסוק דפסח ראשון, שם אין וא"ו החיבור [בין מצות למרורים], ומשנאמר פעמיים ["ואכלו את הבשר" וגם "יאכלוהו"]

וקשה: האמנם בפסח-שני יודו חכמים להלל שמעון כריכה? והלא אין זה בין ההבדלים בין פ"ר לפ"ע שבמשנהו

ואם בפ"ע הפסוק מכריח כרוכים, על כרוך מלמד גם על פ"ר שגם הוא חייב בכריכה [והדיוק של חכמים לפי הרשב"ם איננו עד-מוכיח דשמא צ"ל פסח כרוך עם מצה וגם פסח כרוך עם מרור, אבל מרור בפ"ע – לא!] – א"כ מנין להם שכאו"א בפ"ע?

ואולי אפ"ל לדעת חכמים שהיקישו להיקש אחר:

ע"ד מנחות סג/ב

רבי יוסי ב"ר יהודה אומר מנין לאומר הרי עלי מנחת מאפה שלא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין ת"ל:

- וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת לכהן המקריב אותה לו תהיה:
- וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה

מה וכל האמור למטה שני מינין חלוקין אף וכל האמור למעלה שני מינין חלוקין.

ספר שמות פרק יב

(ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה [צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת] עַל מִרְרִים יֹאכְלוּהוּ: (ט) אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ [אֶל וּבִשְׁלַ מִבְּשָׂר] בְּמַיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קַרְבּוֹ:

זָכַר לְמִקְדָּשׁ פְּהִלָּל. בֵּן עֲשֵׂה הֵלֵל. בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם הָיָה פּוֹרֵךְ פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר וְאֹכֵל בַּיַּחַד לְקָיָם מֵה שְׁנָאֵמַר עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ:

ועתה בני אשאלך "ארבע-קושיות":

1. ממשמע שנאמר: "כן עשה הלל" – הוי אומר שחכמים חלקו עליו, ומה יעשו עם הפסוק שהביא?

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו/א
דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו אמר רבי יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול יהא כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שההלל אוכלן תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו

וייפלא: חכמים דורשין אותו הפסוק של הלל הא כתיב שם עם וא"ו החיבור, וכיצד דרשו מכאן שזה בפ"ע וזה בפ"ע?!

רפ"י הרשב"ם שם:

"יאכלוהו": כל אחד בפני עצמו, ללא כתיב יאכלו, והנא ידענא לאפסח קאי דכתיב לעיל: "ואכלו את הבשר", עכ"ל הרשב"ם.

הגהות מהר"ם רושנברג בדברי חכמים:

"תלמוד לומר: על מנות ומרורים יאכלוהו – נמחקו תיבות אלו ונ"ב: "ומנות על מרורים" כ"ל לפי פי' הרשב"ם ז"ה יאכלוהו והבן...

בזמן הזה			
מדר	מצה	מדר	ההל
כז	כז	כז	הנימוק
זכר למקדש שם היה נאכל "כרוך"	כי בלי הכריכה אין זה "זכר למקדש"	שהמרור דרבנן לא יבטל טעם המצה מהתורה	הנימוק
לא	כז	כז	הנימוק
שלא תבטל מצת הרשות טעם המרור דרבנן	כשם שבמקדש לא היה "כרוך" כך גם ב"זכר למקדש"	שהמרור דרבנן לא יבטל טעם המצה מן התורה	

הי אומר שאנו עושים כיום כשניהם יחד – למה?!

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו/א
השתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן מברך על אכילת מצה ואכיל והדר מברך על אכילת מרור ואכיל [=כדעת חכמים שהם הרוב] והדר אכיל מצה וחסא בהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל...

[עד כאן מעובד משולחן ערוך אדמו"ר הזקן או"ח ח"ג סי' תע"ה]

ויזה ארמיזין ארמיזין
תע"ה בהלכות הפסח
ופסק כיחיד במקום הרבים
כי בזמננו, הרבנים מבטלים תורה...
והחילוני מבטל את הרבנים...
ועל כן הלילה הזה – נתמרמר בכפליים.

אלא שנתורה הקושיה:

מדוע לא הוכרעה ההלכה ביניהם?

ואולי יש לומר בדא"פ עפ"י חסידות, שמחלוקת הלל וחכמים בקשר למעשינו ועבודתנו עתה בזמן הגלות קשורה לויכוח ביניהם על אודות אופן הגאולה דלעתיד על ידי משית.

☒ "מצה" כידוע עניינה הוא אתערותא דלעילא "שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם", עד שגודל הגילוי מלמעלה פעל עליהם "ביטול במציאות" עד "שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ"

☒ "מרור" רומז לתשובה הבאה מצד האדם באתערותא דלתתא, שמתבונן במעמדו ומצבו ומתמרמר מאד בחרטה על העבר וקבלה על העתיד.

ומעתה יתכן שזוהי מחלוקת הלל וחכמים, כיצד תבוא הגאולה דלעתיד?

• לדעת חכמים: "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה" והגדרת התשובה בשלימותה ועל פי ההלכה היא: "שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה"¹... עד שיעיד עליו יודע תעלמות שלא ישוב לזה החטא"² היינו, שה"מרירות" של תשובתו ניכר בהדיא, מלבד ה"מצה" שהיא האתערותא דלעילא שעוררה אותו לתשובה, בחינת "זה בפני עצמו וזה בפני עצמו". תשובה כזו נקראת "זכו".

• לדעת הלל [מזכה ישראל]: ישנו חשש שאם ימתין הקב"ה שיעשו ישראל "תשובה-גלויה" וניכרת ככל משפטי התשובה וחוקיה, זה לא יביא ל"ויקרב משיחיה"... אי לכך, טוען הוא כלפי שמיא, שגם אם תהא זו "תשובה-כרוכה", כלומר, שעיקרה התנוצצות גילוי מלמעלה "מצה-עליונה" ונתמכת בסיוע מלמטה של צדיק הדור, "מצה תחתונה" משה רבנו שבדור [ע"ש ביטולו בבחינת "ונחנו מה" שזהו עניין המצה] המזכה ישראל ב"מבצעי המצוות" המעשיות ובין שניהם שוכן לו כרוך "כזית מרור נעלם"... כמאמר רבותינו: אנחה של יהודי אפילו על עניינים גשמיים היא תשובה עילאה,

ולכן לא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כחבריו, כלשון הרמב"ם: "וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו"³....

אלא שלפועל נפסקה ההלכה, שעלינו להשתדל לעשות "תשובה גלויה" מתוך "מרירות ניכרת" כדעת חכמים, על כן מתחילים אנו באכילת "מצה" לחוד ו"מרור" לחוד, אבל מתוך הגעגועים ל"מקדש" והרצון לזרז את הגאולה, עבדינן גם כהלל לפעול אצל הקב"ה, שתתקבל תחינתו של נשיא דורנו זי"ע, שייחשב הדבר שכולם כבר עשו תשובה ["תשובה-כרוכה"] גם אם לא ניכר הדבר בחיצוניותם ונזכה השתא לכרוך "פסח, מצה ומרור ולאוכלן ביחד" כל ישראל יחד.

³ רמב"ם פ"ב מהל' מלכים ה"ב.

¹ אגרת התשובה פ"א
² רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ב.